

IZVEŠTAJ O OCENI DOKTORSKE DISERTACIJE

I PODACI O KOMISIJI

Odlukom Nastavno-naučnog veća Fakulteta za evropske pravno-političke studije od 06.02.2017. godine, zavedena pod brojem 15-II, imenovana je Komisija za pisanje izveštaja o oceni doktorske disertacije **Maroja Višića** „**Teorija revolucije Herberta Marcusea**“ u sastavu:

1. prof. dr Ljubiša Despotović, redovni profesor, Fakultet za evropske pravno-političke studije, uža naučna oblast teorijsko-političke nauke, predsednik Komisije
2. prof. dr Đorđe Stojanović, vanredni profesor, Fakultet za evropske pravno-političke studije, uža naučna oblast teorijsko-političke nauke, mentor i
3. prof. dr Goran Gretić, redovni profesor, Fakultet političkih znanosti Zagreb, uža naučna oblast politička teorija, član Komisije.

-

II OSNOVNI PODACI O KANDIDATU I DISERTACIJI

Stručna i radna biografija kandidata (ne duža od 1 stranice) se obavezno sastoji iz sledećih informacija:

- Maroje, Zdravko, Višić
- 10.02.1987. Dubrovnik
- *Suvremene perspektive multikulturalizma: komparativne analize Kine, Kanade i SAD-a*, 04.07.2012. Fakultet političkih znanosti SuZ, Zagreb.
- Novinarstvo, politološki smjer: Politička komunikacija,
- Višić, Maroje (2016) *Razmatranje "Represivne tolerancije"*, u: Theoria, časopis Srpskog filozofskog društva, 59 (3): 113-127, izvorni znanstveni rad.
- Višić, Maroje (2015) *Marcuseovo osmišljanje društvenog obrata*, u: Sarajevo Social Science Review, 4 (1-2): 47-67, znanstveni rad.
- Višić, Maroje (2015) *Marcuseova teorija oslobođenja i vizija mogućnosti nerepresivne civilizacije prema teorijskim postavkama Sigmunda Freuda*, u: Holon, 5 (2): 355-390, pregledni znanstveni rad.
- Višić, Maroje (2015) *Marcuse i oslobođenje kroz umjetnost u dvadesetprvom stoljeću*, u: Petlevski, Sibila; Pavlić, Goran (ur.) (2015) *Theatrum Mundi: Interdisciplinarne perspektive*, 371-387, rad u recenziranom zborniku radova.

Podaci o disertaciji sadrže osnovne tehničke podatke kao što su: broj strana, broj citirane literature (domaći i strani izvori), broj tabela/grafikona, itd.

Doktorska disertacija ima ukupno 235 stranica, od toga 1 stranicu zauzima sadržaj, a 9 stranica popis citirane i korištene literature. Disertacija ima ukupno 92.151 riječi, odnosno 579.863 znakova bez razmaka i 671.812 znakova s razmacima. Ukupno ima 662 odlomka i 7.350 redaka. Disertacija sadrži isključivo tekst bez tablica, slika, grafikona itd. Ukupno je navedeno 114 bibliografskih jedinica. Od toga 48 bibliografskih jedinica na engleskom jeziku, 2 bibliografske jedinice na francuskom jeziku, 4 bibliografske jedinice na njemačkom jeziku, 23 bibliografske jedinice na srpskom jeziku i 37 bibliografskih jedinica na hrvatskom jeziku. Doktorska disertacija pisana je fontom Times New Roman, veličinom fonta 12 i proredom 1.5.

III PREDMET I CILJ DOKTORSKE DISERTACIJE

Šezdesetih godina dvadesetog veka radovi Herberta Marcusea široko su prihvaćeni kao osnov za delovanje na transformaciji društva, a i u naučnoj su zajednici bili predmet temeljnog raspravljanja i to ne samo u svetskoj literaturi nego i na prostorima bivše Jugoslavije. Prisutnost radova Herberta Marcusea nakon toga se smanjila kako u zajednici istraživača tako i u izvan-naučnoj recepciji. Cjelokupan opus kao i kritičko-utopijska misao Herberta Marcusea pala je u zaborav.

Danas je vreme dekonstrukcije klasičnih kapitalističkih sistema, globalizacijskih pritisaka i posledičnog nastajanja mnoštva mreža na različitim nivoima društvenog života. Promenio se karakter produkcijskog režima. Bilo kako bilo, ta promenjena uloga države, istorijske tradicije, institucije rada, političkih stranaka itd, u povezanosti s raspadom „velikih narativa“ (Lyotard, 1984), ujedno je i prostor oblikovanja novih individualnosti: kroz atomizaciju društvenih subjekata i s njom povezanu subjektivaciju preko kompleksne mreže međusobnih odnosa i komunikacije u raznovrsnim segmentima društvenog života. Položaj pojedinca tako unutar sistema savremenog globalnog poretka postaje neizvestan. Zbog dekonstrukcije klasičnih pozicija

moći i kompleksnosti međusobnih odnosa pojavljuje se nova kriza identiteta. Društveni sistem ne može više biti mišljen u okvirima prošlih paradigmi industrijskog kapitalističkog poretka. Marcuseovo jednodimenzionalno društvo zamenio je zastrašujući multidimenzionalni svet (Tally, 2013). No i u takvom dezorijentiranom svetu Marcuseova misao u svojoj kritičko utopijskoj dimenziji može ponuditi alternativne mogućnosti mišljenja aktuelnog društva i uloge pojedinca u njoj. Naime ona stvara mapu ili kartu na imaginarnom nivou koja može poslužiti orijentaciji u realnom svijetu. Ujedno nudi mogućnost kontaktiranja sa stvarnošću nametanjem radikalne drugosti. Ovaj rad želi pokazati da taj kritičko utopijski potencijal Marcuseove misli ne može biti korišćen u svrhu prikazivanja moguće drugosti koja je, ukoliko je realno radikalna, praktički nedokučiva, nego u svrhu samog misaonog proboja. Jer nije potrebno znati kako će ta sfera slobode izgledati, valja znati samo da neće izgledati kao sfera nužnosti. Stoga, je intencija ovoga rada upravo u pokušaju prevrednovanja intelektualnog naslijeđa Herberta Marcusea, te u pokazivanju i problematiziranju aktuelnosti Marcuseovog pojma revolucije i za savremenost, te u pokušaju lociranja eventualnih znakova probuđenog zanimanja. Naime, Marcuseova kritička teorija, koja je nošena revolucionarnim obrtom na osnovu postojećeg i novim određenjem subjekta, stavljena u multidimenzionalni kontekst, relevantna je za samo pitanje subjektiviteta danas. Ona je relevantna jer se pre svega radi o emancipacijskoj teoriji, a pitanju emancipacije Marcuse je pristupio iz perspektive onih potisnutih, marginalizovanih i deprivilegovanih.

Rad započinje izlaganjem Marcuseova pojma revolucije u kontekstu njegovog celokupnog dela i genealogije izloženih stavova. Posebna pažnja na početku je posvećena Marcuseovim ranim radovima u kojima on utemeljuje teorijsku poziciju i naznačuje pravac kasnije kritike. Marcuseov opus, uzet u celini, predstavlja kontinuitet misaonog napora i filozofijske imaginacije u svrhu oslobođenja pojedinca i stvaranja jednog čovječnijeg svijeta. Stoga su Marcuseovi kasni, a ujedno i poznatiji radovi, zapravo elaboracija ključnih ideja ispostavljenih u ranim radovima. Analizirajući Marcuseove radove pokazuje se kako je gotovo od samog početka u centar stavljen konkretni pojedinac u njegovoj konkretnoj istorijskoj egzistenciji. Heidegger je kritički osporio metafiziku subjektiviteta, a Freudova psihoanaliza otkrila je konkretnog čoveka, stoga ono što je zajedničko Heideggerovom „tubitku“ i Freudovom subjektu psihoanalize, a što je od značaja za

Marcusea, jeste to što se radi o konkretnom, običnom pojedincu u njegovoj teskobi i strahu. Baštineći spomenuta dva mislioca Marcuse je i sam pokušao otići korak napred u pokazivanju mogućnosti emancipacije pojedinca. Ova egzistencijalno shvaćena briga za pojedinca dovešće Marcusea do toga da revolucionarni potencijal potraži u obrtu karaktera rada, tehnologiji, nagonskoj strukturi, ali i, a to je možda najvažnije za savremenost, revitalizaciji izgubljene moći imaginacije inherentne negativnom mišljenju, sposobnom zamisliti moguće alternative na temelju istorijskih mogućnosti.

Slijedeći je dio prikaz najznačajnijih osporavatelja Marcuseovog djela počevši s kritikom MacIntyrea, Schoolmana, Vivasu, Kołakowskog i Wildena. Za polemično razmatranje odabrani su oni autori koji u obzir uzimaju (ili barem tvrde da uzimaju) celokupno Marcuseovo djelo, te na bazi tvrdnje o poznavanju čitavog opusa upućuju kritiku.

U zaključku sledi proveravanje početnog pitanja o aktuelnosti Marcuseovog pojma revolucije. Marcuseova kritičko-utopijska misao ne može poslužiti kao manifest ili biti ortodoksno realizovana u postojećem društvu sa svrhom radikalne promene. Središnji pojmovi Marcuseove teorije (poput pojma rad koji je isključivo shvaćen kao najamni rad), doživjeli su značajne promene. No u suštini eksploatacija, siromaštvo i otuđenje nisu prevladani, a upravo ovde Marcuseova teorija sadrži dovoljno kritičkog potencijala. U kontekstu savremenih politoloških i filozofskih rasprava, teorija Herberta Marcusea još uvek može ponuditi alternativni način mišljenja aktualnog društveno-političkog sveta.

IV OSNOVNE HIPOTEZE

Glavna hipoteza je može li Marcuseova kritička teorija, s posebnim osvrtom na njegovo poimanje revolucije, biti aktualno i za savremenost, te doprineti savremenim politikološkim i filozofskim raspravama na području teorija emancipacije, revolucije i alternativnih modela demokratije.

Marcuseova kritička teorija određena je doslednošću dijalektičkog mišljenja, brigom za pojedinca, prevladavanjem postvarenih odnosa i stvaranjem humanijeg sveta u kojem čovek (pro)nalazi sebe i svet posmatra kao svoje delo i prostor unutar kojeg može u mirnoj koegzistenciji, a povezan libidinoznim vezama s drugima, nesmetano razvijati svoje svestrano biće. Taj novi svet bio bi ispunjen srećom kao generalnim, a ne subjektivnim stanjem, a rad bi postao slobodna igra ljudskih sposobnosti. Mogućnost novog društva nije tek nestvarna utopistička vizija, jer su konture novog već prisutne u postojećem. Potreban je samo osvešćeni subjekt sposoban zahvatiti datu situaciju i preduzeti radikalni čin koji preokreće i menja. Ovo je, u vrlo kratkim crtama, nosiva ideja u celokupnoj Marcuseovoj teoriji. Od posebnog značaja za savremenost jest Marcuseova kasna faza u kojoj se insistirajući na negativnom mišljenju nastoji suprotstaviti zatvaranju višedimenzionalnosti smisla i značenja. Preostala, jedna dimenzija je konsenkvencija rada koji više nije fizički naporan, društva izobilja, te dobara dostupnih širokim masama, ali i snažnog tehnološkog proboja. Naime, društvo blagostanja, smatrao je Marcuse, stvorilo je privid sigurnosti, sreće i obilja. U takvom stanju u kojem racionalnost ima karakter tehnološke racionalnosti, apsorbirane su sve mogućnosti alternativne organizacije života i mišljenja. Marcuse kao dijalektički mislilac nije se mogao pomiriti s tim stanjem kao konačnim. Ostao je na liniji tradicionalnom pojmu uma i insistiranju na umnoj zbilji. Ta ideja odvela je Marcusea na istraživanje karaktera rada, uloge tehnologije, te strukture i dinamike nagona. U svojoj viziji oslobođenog *erosa* Marcuse je pokazao kako se nagoni opiru eksternoj prinudi, te kako je napretkom civilizacije zaista moguće da načelo projatnosti postane regulativna ideja.

Marcuse nije ostao samo na nivou zamišljanja novog društva, već je pokazao i smer kojim je to društvo zaista moguće, a taj smer možda ima rezonantnost i za savremenost. Pre svega Marcuse je smatrao potrebnim stvaranje „nove racionalnosti“ i „nove senzualnosti“, koje su suprotne

postojećim. One bi se protivile svakom nasilju čoveka nad čovekom, čoveka nad prirodom i čoveka nad drugim živim bićima. Alternativna, druga dimenzija, krije se u umetnosti čije je rukovodeće načelo lepo, a napredna tehnologija može dati doprinos stvaranju estetskog ethosa. Tako je Marcuse kroz saradnju umetnosti i tehnike video društvo kao umetničko delo.

Značajnim (a donekle i za današnjicu relevantnim kao podsetnik) ostaje i Marcuseovo razmatranje tolerancije u kojem oštro osuđuje radikalne pokrete, ali i mišljenje koje dolazi iz desnog političkog spektra. Ne dovodi se u pitanje demokratska vrednost pluralizma mišljenja, već se budnom, stalno prisutnom u svesti nastoji održati strah od bilo kojeg radikalizma. To je osnovna Marcuseova poruka.

Novo društvo pretpostavlja radikalni čin, revolucionarni preobražaj postojećeg. Ali ova revolucija, kako ju je Marcuse posredovao, nije nasilna i agresivna revolucija, već se radi o kvalitativnoj metamorfozi čoveka naspram prirode i sveta. U tom smislu, kod Marcusea se radi o edukativnom pojmu revolucije čije ishodište je um i mogućnost negativnog mišljenja. Um je u tom smislu kritički aparat spoznaje i poseđično tome društvene transformacije ozbiljenjem uma gde će izgradnja novog društva biti aktivnost slobodnih pojedinaca. Srećna egzistencija bi tako bila ona u kojoj se sloboda ne pojavljuje u suprotnosti sa nužnosti i gde je ukinut dualitet sveta i rada.

Marcuseovoj teoriji izneti su i značajni prigovori. Međutim, kritika nije uzela u obzir rane radove koji su presudni za razumijevanje Marcuseove kritičke teorije, niti je uspela uvideti kontinuitet mišljenja prisutan u kasnoj fazi. Štaviše, mnogi Marcuseovi pojmovi i ideje izvađeni su iz konteksta, što i samu kritiku čini, donekle, promašenom. Nedovoljno je pojmljen utjecaj Heideggera, Hegela, Marxa, Schillera, Lukácsa, a i pogrešno je shvaćena Marcuseova intencija preuzimanja Freudove teorije. Generalno, kritika je eventualno naznačila neke nedostatke u Marcuseovoj teoriji, ali je izostalo upućenije, dublje i sadržajnije razmatranje istih.

Uvažavajući suvremenu planetarnu konstelaciju, te postojećih borbi onih potisnutih i deprivilegovanih, Marcuseova teorija još nije dala poslednju reč. Ona sadrži dovoljno kritičkog

kapaciteta za vrednovanje današnjice. Utoliko što insistira na proširenju sreće i zadovoljstva na što veći broj pojedinaca, širokom otklanjanju potiskivanja, participiranju u stvaranju društva, alternativnom (negativnom) mišljenju, Marcuseova teorija sledi premise demokratije. I mada Marcuseova misao, ukoliko je stvarno radikalna, utoliko ostaje i nedokučiva, ne mora biti regulativna ideja, ona nudi mogućnost raskida sa zbiljom i nudi jednu od mogućih, a toliko potrebnih, alternativa mišljenja postojećeg društva. U tom smislu treba je shvatiti kao intelektualnu kartografiju koja na postojećoj mapi ucrtava prostor drugosti.

V METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U doktorskoj disertaciji kandidat je koristio hermeneutičku metodu kojom se sistematski proučava filozofski i politikološko teorijski tekst. Odnosno kandidat je primenio hermeneutičku metodu na celokupni opus H. Marcusea i time osvetlio suštinsko razumevanje značenja proučavanog pojma revolucije kod Marcusea i relevantnosti tog pojma za ovovremene rasprave. Razumevanje je postignuto sistematičnom i svestranom interpretacijom Marcuseovog dela. Interpretacija je pošla od dva ključna pitanja: zadatku i funkciji interpretacije i njenom očekivanom ishodu. Sledom ta dva pitanja u disertaciji su prisutna tri momenta interpretacije: stvaralačka interpretacija koja otkriva skrivena značenja teksta; iskoristiva interpretacija koja u tekstu pronalazi argument za formiranje ili nadopunu mišljenja autora; egzegetska ili eksplanatorna interpretacija koja pokazuje učenost i razumijevanje proučavanog pojma.

Interpretacija se može smatrati verodostojnom i prihvatljivom ukoliko ponudi jasno i precizno mišljenje o značenju, te je sobrazna sistemu misli njenog autora. Ključna uloga interpretacije je omogućavanje razumevanja. To podrazumeva uklanjanje poteškoća u razumevanju, uklanjanje nekonzistentnosti i očitih paradoksa. Zbog nesumnjive upućenosti u problematiku i otklanjanja nejasnoća i zabluda Marcuseovih kritičara, kadnidatova interpretacija omogućava razumevanje Marcuseovog pojma revolucije i može se smatrati verodostojnom.

Egzegetska interpretacija pokazuje učenost i razumevanje temeljnog pitanja kojeg autor obrađuje. Težišno pitanje egzegetske interpretacije tiče se namere i značenja teksta, odnosno kakvo značenje tekst ima za njegova autora. U tom smislu značajan je istorijski kontekst nastanka teksta. Kadnidat je jasno predstavio prevalentni istorijski kontekst u kojem su nastala Marcuseova dela.

VI STRUKTURA I KRATAK OPIS SADRŽAJA PO POGLAVLJIMA

Структура по поглављима и кратак опис садржаја.

Uvod

Herbert Marcuse i Institut za socijalno istraživanje

Određenje kritičke teorije i kritika pozitivizma

Utemeljenje teorije oslobođenja u Hegelovoj ontologiji i zadobivanje obzora povijesnosti

Marcuse između Heideggera i Marxa

    Određenje „konkretne filozofije“

    Revolucionarna snaga dijalektičkog mišljenja

    Autentičnost i radikalni čin

Otkriće Marxovih ranih radova i udaljavanje od Heideggerove filozofije

Naznake uočavanja revolucionarnog potencijala tehnologije

Utemeljenje teorije oslobođenja u nagonskoj strukturi i Freudovoj metapsihologiji

    Dinamika nagona prema Freudovim postavkama

    Apovijesnost civilizacije i vjekovanje potiskivanja

    Civilizacija bez potiskivanja

Zadržavanje revolucionarnog obrata

    Analiza i kritika sovjetskog društva

    Analiza i kritika kapitalističkog društva

Putokaz prema novom društvu

Umjetnost, revolucija i izostala druga dimenzija

Kritička recepcija Marcuseove teorije

Zaključak

Literatura

U prvom poglavlju kandidat predstavlja osnovne biografske podatke o Marcuseu i njegovom delovanju u okviru Instituta za socijalno istraživanje. Iduće poglavlje se bavi Marcuseovim shvatanjem kritičke teorije društva sa platforme Frankfurtske škole. Sledeće poglavlje tematizira Marcuseovu interpretaciju Hegelove *Naukei logike* i *Fenomenologije duha*, koja je pod utecajem Heideggerove filozofije. Osim toga, pokazuje se zadobivanje bazičnih obeležja istoričnosti, koncepta koji će ostati trajno prisutan u Marcuseovoj teoriji i na osnovu kojeg će revolucionarni čin biti uopšte moguć. Zatim sledi detaljno razmatranje Marcuseovog misaonog puta između Heideggera i Marxa unutar kojeg je posebno razmatran sklop Heideggerove „vremenitosti“ i „radikalnog čina“ s Marxovim pojmom revolucije. Poglavlje *Naznake uočavanja revolucionarnog potencijala tehnologije* ukazuje na zaokret u Marcuseovoj misli. Naime, Marcuse je odustao od proletarijata kao nositelja promijene i pojmio tehnologiju kao novu ontologiju. U središnjem delu razmatra se Marcuseova recepcija Freudove teorije. Naredna poglavlja tematizuju revolucionarni potencijal sovjetskog i kapitalističkog društva, ali i pokazuju teorijski kontinuitet s radovima rane faze. Preposljednja dva poglavlja tematizuju mogućnost kvalitativno drugačijeg društva kako ga je Marcuse posredovao. U *Kritičkoj recepciji Marcuseove teorije* polemiše se sa istaknutim Marcuseovim kritičarima. Uvažavajući činjenicu da je potrebno poznavati kompletan Marcuseov opus, za polemično razmatranje su uzeti samo oni autori koji na osnovu tvrdnje o poznavanju celokupnog Marcuseovog dela upućuju kritiku. U zaključku se proverava početne teze o aktuelnosti Marcuseove teorije revolucije i za našu savremenost.

VII OSTVARENI REZULTATI I NAUČNI DOPRINOS

*Definisati način prikaza i tumačenja rezultata istraživanja.
Odrediti naučni doprinos doktorske disertacije.*

Kandidat je pošao od pitanja o relevantnosti Marcuseovog poimanja revolucije za savremenost. Nastojeći odgovoriti na postavljeno pitanje kandidat je u razmatranje uzeo celokupno Marcuseovo djelo i genealogiju izloženih stavova. U tom smislu kandidat je uspešno pokazao značaj koji Marcuseovi rani radovi imaju i u kasnijoj fazi. Kandidat je u prvom poglavlju jasno predstavio Marcuseovo određenje kritičke teorije, kao platforme s koje Marcuse nastupa i u kasnijim delima. Potom je pokazao koncept istoričnosti. Nakon toga u narednih pet poglavlja kandidat razmatra uticaj i refleks Heideggerove filozofije na Marcuseovu misao. Poglavljem *Naznake uočavanja revolucionarnog potencijala tehnologije* kandidat pokazuje zaokret u Marcuseovoj misli, gdje je sada tehnologija shvaćena kao protagonista promene, odnosno tehnologija kao nova ontologija. Središnji dio disertacije kandidat posvećuje Marcuseovoj recepciji Freuda. Kandidat pokazuje kako se upravo u sintezi psihoanalize i Marxove teorije pronalazi izvorna Marcuseova teorija revolucije i emancipacije. Slijedi potanki prikaz razvoja kapitalističkog i socijalističkog društva kroz prizmu Marcuseove teorije. U narednim dvama poglavljima kandidat dodatno elaborira Marcuseovo shvatanje revolucije. Poslednje poglavlje *Kritička recepcija Marcuseove teorije* donosi detaljni prikaz najznačajnijih kritičara Marcusea. S obzirom na to da je kandidat na početku tvrdio (i dokazao) kako je nemoguće uputiti Marcuseu kritiku bez poznavanja celokupnog dela, kandidat za raspravu odabira one autore koji kritiku upućuju upravo na osnovu proučavanja celokupnog Marcuseovog opusa. U dijalogu s Marcuseovim osporavateljima kandidat je pružio nedvosmislene i argumentirane odgovore, te se time kandidatova rasprava može smatrati jedan sveobujvatan odgovor Marcuseovim osporavateljima.

Kandidat nije samo nekritički interpretirao Marcusea, već je pokazao sličnosti i razlike u odnosu na autore koji su Marcuseu bili misaoni oslonac: Hegel, Marx, Freud, Schiller, Lukács i Heidegger.

U *Zaključku* je kandidat iznova apostrofirao napredne momente Marcuseove teorije za koje

smatra da su rezonantni i za savremenost, te je zaključio kako, u okviru savremene konstelacije sveta, Marcuseova teorija još uvek može ponuditi alternativne načine mišljenja postojećeg društva.

Reč je o teorijski dobro napisanom i metodološki utemeljenom radu. Kandidat je nesumnjivo pokazao upućenost u temu istraživanja, poznavanje sve relevantne primarne i sekundarne literature, kao i poznavanje najznačajnijih predstavnika kritike. Disertaciju odlikuje jasan stil izlaganja, a kandidat je sve argumente potkrijepio adekvatnim citatima.

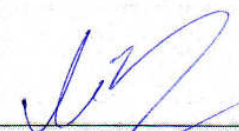
Na osnovu svega iznesenog ova Komisija smatra da je doktorand Maroje Višić uspešno ispunio sve uslove koje doktorska disertacija zahteva i time ostvario originalni naučni doprinos. Smatramo da disertacija svojom autentičnošću može doprineti i biti predmetom ozbiljnog raspravljanja u politikologiji, filozofiji, politikološkoj teoriji i politikološkoj filozofiji. Predlažemo da se prihvati pozitivna ocena disertacije Maroja Višića *Teorija revolucije Herberta Marcusea*.

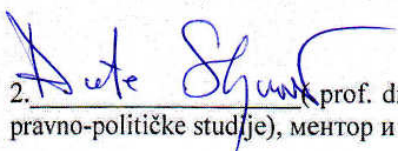
VIII ZAKLJUČAK KOMISIJE

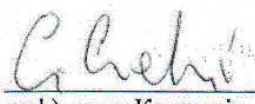
Komisija definiše zaključak na osnovu čl. 31. Pravilnika prema kojem je dužna da:

1. Doktorska disertacija ispunjava sve kriterije iz članka 20 Pravilnika.
2. Doktorska disertacija u potpunosti odgovara i u skladu je s prijavom i obrazloženjem prijavljene teme doktorske disertacije.
3. Tekst doktorske disertacije je, pre stavljanja na uvid javnosti, prošao detekciju plagijarizma (prisvajanje ideja, metoda ili pisanih riječi drugih, bez ukazivanja na autora, s namerom da budu prikazani kao originalno delo). Mentor ima potvrdu da rad nema više od 20% preuzetog teksta.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. (prof. dr. Ljubiša Despotović, redovni profesor, Fakultet za evropske pravno-političke studije), председник Комисије

2. prof. dr. Đorđe Stojanović, vanredni profesor, Fakultet za evropske pravno-političke studije), ментор и

3. (prof. dr. Goran Gretić, redovni profesor, Fakultet političkih znanosti Zagreb), члан Комисије.